

فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۲، شماره ۳ (پیاپی ۴۰)، پاییز ۱۳۹۶
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۵X-۲۵۳۸
<http://jshsp.iurasht.ac.ir>
صص. ۶۱۹-۶۳۹

تحلیل نقش فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان الشتر)

جمشید عینالی - استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
خدیدجه بوزجمهری - دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران
معصومه نظری شیخی - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران
اکبر دهبانزاد - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران
احمد رومیانی* - باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد خرم آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، خرم آباد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۹/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۸/۰۳

چکیده

امروز فضاهای عمومی روستاها نیازمند فراهم‌آوردن تجهیزات و امکانات رفاهی و خدمات رسانی به مردم محلی می‌باشد لذا در این فضاها میان ساختمان‌ها و بناها، عناصر مکملی نیاز است تا زندگی روستایی را سامان بخشد، تجهیزاتی که همچون اثاث یک خانه، امکان زندگی و گذران اوقات فراغت را در فضای محصور میان انسان، فضا و فعالیت فراهم آورد. بنابراین هدف از این پژوهش تحلیل نقش فضاهای عمومی در راستای ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان در محدوده مورد مطالعه می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی، روش مورد استفاده توصیفی- تحلیلی است و برای گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی (پرسش نامه و مشاهده) بهره گرفته شده است و برای تجزیه و تحلیل داده از آزمون‌های (رگرسیون، فریدمن و تحلیل عاملی) استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان داد که در معیارهای زیباشناختی، معنایی- ادراکی و عملکردی - فعالیتی هر کدام به ترتیب با میزان ۲/۵۲؛ ۱/۷۹ و ۰/۶۹ بالاتر رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. یافته‌های تحلیل عاملی نشان داد که عامل اول یعنی تصویر ادراکی بیشترین سهم و عامل ششم یعنی تعاملات اجتماعی کمترین سهم در تبیین کل متغیرها را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان‌دهنده تاثیر مثبت فاکتورهای موثر فضایی عمومی در ارتقای افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان به میزان ۰/۷۲۳ می‌باشد که این خود نشان از رابطه معنادار و مثبت بودن نقش عوامل فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان در بین روستاهای محدوده مورد مطالعه می‌باشد.

واژگان کلیدی: فضاهای عمومی، خدمات روستایی، کیفیت سرزندگی، شهرستان الشتر

نحوه استناد به مقاله:

عینالی، جمشید، بوزجمهری، خدیجه، نظری شیخی، معصومه، دهبانزاد، اکبر، رومیانی، احمد. (۱۳۹۶). تحلیل نقش فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان الشتر). *مجله مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۲(۳)، ۶۱۹-۶۳۹.
http://jshsp.iurasht.ac.ir/article_535791.html

مقدمه

امروزه منظر روستایی به عنوان یکی از ویژگی‌ها و تنوع فرهنگی تلقی شده و تعامل آن بین محیط طبیعی و انسانی و بین گذشته و در حال حاضر، توجه بسیاری از صاحب نظران را به خود جلب کرده است (Jung & Ryu, 2015:11239). به طوری که این تعامل با ترکیب عوامل طبیعی و فرهنگی از جمله مهارت‌ها، دانش و فن‌آوری ادغام شده و تنوعی گسترده‌ای از خدمات اکوسیستم و سیستم‌های اجتماعی و فرهنگی را به وجود آورده است (Seong et al, 2005; Hartel et al, 2014). این مجموعه تعاملات بلند مدت فرهنگی و اجتماعی زمینه یک چشم‌انداز قوی در هویت یک مکان را به دنبال داشته است (Jung & Ryu, 2015:11239). با این حال در طول چند دهه گذشته، نگرانی در مورد ناپدید شدن مناظر سنتی و ظهور مناظر جدید، تبدیل به یک مسئله جدی در هر دو کشور پیشرفته و در حال توسعه شده و سبب تغییرات گسترده و چشمگیر از مناظر فرهنگی از جمله گونه‌ها، زیستگاه‌ها و تغییرات هویت چشم‌انداز شده است (Stockdale, 2009: 479-492; Meeus et al, 1990: 289-352).

بنابراین مناظر سنتی روستاهای جهانی را باید مورد توجه و حفاظت قرار داد و زمینه افزایش توجه آن در بین میان رشته‌ای و بین بخشی قرار داد تا بتواند زمینه حفاظت از منابع محیط‌زیست جذب و تنوع فرهنگی و سنتی را فراهم کرد (Selman, 2012). از آنجا که محیط روستا، یکی از عناصر فضایی روستایی است که همراه با تاریخ یک قوم و یا طایفه در ادوار مختلف به وجود می‌آید، شکل می‌گیرد و دگرگون می‌شود. و از طرف دیگر، روستاییان نیز مانند تمام شهروندان جامعه امروزی نیازمند حضور در عرصه‌های جمعی و ایجاد ارتباطات اجتماعات می‌باشند، این نیاز به صورت محدود و از راه تجمع در پاتوق روستاها که گاهی خانه یکی از بزرگان (ساکنان) بوده است فراهم می‌شد. ولی امروزه با توجه به سالیق و تغییر عادات نسل جوان و حتی میانسال نیاز به ایجاد فضاهای روستایی و تجهیز این محیط‌ها به مبلمان استاندارد و همساز به رفتارهای اجتماعی، فرهنگی و آداب و رسوم روستا جهت استفاده را امری ضروری نموده است (Malek Hosseini, 2010:152). لذا یکی از عناصر سازمان فضایی، روستا و محیط اطراف آن می‌باشد به طوری که مکانی برای تجمع حیات جمعی و اجتماعی و مدنی روستاییان را رقم زده است و نیازهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی را به وجود آورده است و توانسته است نقش مهمی در اوقات فراغت مردم و شادابی آن‌ها به دنبال داشته باشد، و با ارائه خدمات مطلوب و در خور، بستر مناسبی برای فعالیتهای خدماتی مانند امکانات مطلوب و فراغتی زمینه پیشرفت و توسعه فضاهای عمومی را فراهم می‌کند. از آنجا که منظر روستا (چشم‌انداز روستایی) با ابعاد مختلف کالبدی، عملکردی و معنایی خود از اهمیت و جایگاه خاصی در سازمان بصری محیط روستایی و کیفیت فضاهای روستا برخوردار است و در یکپارچگی بصری، ساختاری مجموعه ساختمان، خیابان‌ها و مکان‌هایی که محیط و فضای‌های روستا را می‌سازند، تاثیر گذار است. لذا این ساختارها سبب شده است که روستا همچون موجود زنده، دارای نشاط و پویایی باشد که برای مردم تجلی جذابیت و امنیت کارآمدی را داشته باشد (Cheraghi et al, 2013: 51). و زمینه را برای زیست و سرزندگی فراهم کند، به طوری که اهمیت سرزندگی در روستا امری مهم تلقی می‌شود، زیرا سرزندگی در یک روستا به دنبال خود پویایی و احساس تعلق، نشاط را برای مردم فراهم می‌سازد که لازمه یک زندگی سالم و با کیفیت می‌باشد (Saeedi Mofrad, 2015: 2). هدف از این پژوهش تحلیل نقش فضاهای عمومی در راستای ارتقای سرزندگی روستاییان در محدوده مورد مطالعه می‌باشد. لذا نوآوری این تحقیق نسبت به دیگر تحقیقات در این است که ضمن بررسی مبلمان و مناظر روستاییان، عوامل موثر بر منظر و مبلمان روستایی را بررسی کرده و اثرات آن‌ها را در ارتقای سرزندگی روستاییان مورد سنجش قرار داده است. و به دنبال پاسخ‌گویی به این سوال‌ها می‌باشد:

- مهمترین معیارها و شاخص‌های تاثیر گذار در افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان چه عواملی می‌باشند؟

- بین شاخص‌های مناظر عمومی و افزایش کیفیت سرزندگی در محدوده مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد؟

توجه به بحث‌های فضاهای عمومی و اهمیت آن از دیدگاه‌های مختلف مطرح شده است که در رابطه برخی از محققان حوزه شهرشناسی چون جین جیکوبز ویلیام اچ اعتقاد دارند که خیابان‌های خوب، پیاده‌روها، پارک‌ها و دیگر فضاهای عمومی در آگاهی و رشد مدنیت در جوامع نقش بسزایی ایفا می‌کنند (Carmona, 2003). لذا بسیاری از مفسران در خصوص اینکه چگونه فضا بر مردم، احساسات و رفتار ایشان اثر می‌گذرد، بحث کرده‌اند. این مباحث برآمده از مفهوم فضا، در یک تقسیم‌بندی کلی، در سه بخش قابل دسته‌بندی است: ۱. خصوصیات فیزیکی فضا؛ ۲. فعالیت‌هایی که در فضا رخ می‌دهد؛ ۳. معنای فضا؛ لذا کارمونا (۲۰۰۳) این

سه بخش را با عناوین ابعاد ریخت شناختی، اجتماعی و عملکردی^۲ و ادراکی^۳ معرفی می‌کند. رالف (۱۳۷۴) این سه بخش را بستر فیزیکی،^۴ فعالیت و معنا می‌داند که در ساخت "هویت مکان" مؤثرند. طبق ادعای رالف، ارتباط بین مردم و مکان از طریق وجود مفهومی با عنوان "حس مکان"^۵ رخ می‌دهد. راپپورت (۱۹۹۹) اجزا شکل‌گیری محیط را شامل سه بخش ساخت فضا، ساخت تعاملات^۶ و ساخت معنا^۷ می‌داند (Majedi et al, 2014: 45). همچنین یوهان گل^۸ (۲۰۰۳) نشان داد که چگونه کیفیت محیطی فضاهای عمومی بر میزان و نحوه استفاده مردم از آن‌ها اثرگذار است. طبق نظرات "گل"، فعالیت در فضاهای عمومی ذیل سه بخش قابل شناسایی است: فعالیت‌های ضروری، اختیاری و اجتماعی. زمانی که فضا از کیفیات پایینی برخوردار باشد، تنها فعالیت‌های ضروری است که در آن‌ها رخ می‌دهند. با ارتقای کیفیت فضا، ضمن رخداد فعالیت‌های ضروری، طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی نیز امکان وقوع می‌یابند و مردم به انجام آن‌ها تمایل پیدا می‌کنند (Gale, 2003).

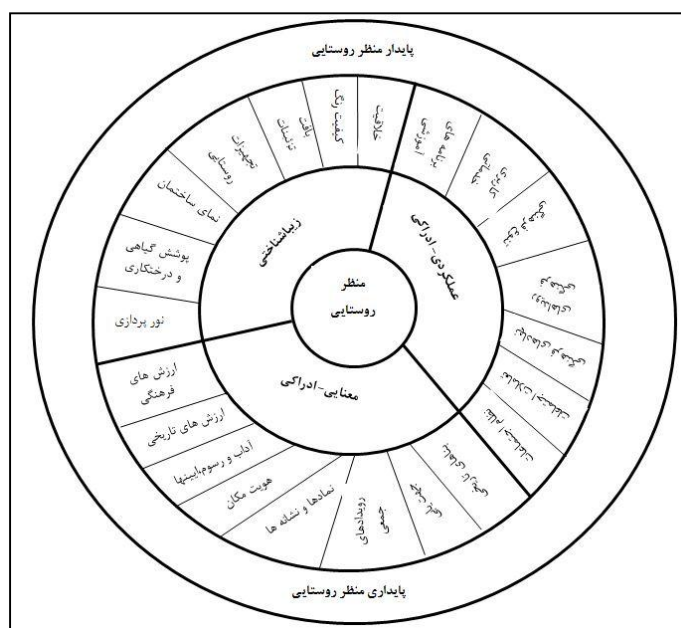

شکل ۱. ارتباط انسان و فضا (Source: Majedi et al, 2014: 45)

امروزه نقش روستاها در فرآیند توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی موجب توجه به توسعه روستایی شده است. به همین دلیل، در اندیشه بسیاری از محققان توسعه روستایی مقدمه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نیز مؤخره آن در سطح ملی قلمداد می‌شود (Taghvai, 2013: 123). یکی از نقش روستاها استفاده از فضاهای عمومی است که اهمیت مهمی در نیازهای مردم محلی به دنبال دارد. لذا فضاهای عمومی باید بتوانند به نیازهای روحی انسان به نحو مطلوب پاسخ‌گویند و سطح مطلوبی از کیفیت را برای ساکنین فراهم آورند. نیازهای کیفی فضاهای عمومی در سه مقوله محافظ، آسایش و لذت می‌توان تقسیم‌بندی کرد. محافظت؛ شامل رفت و آمد، ایمنی، حریم و شرایط نامساعد جوی است. آسایش؛ شامل قدم زدن، مکث، نشستن، دیدن، گفت و شنود، بازی و فعالیت است. لذت، نیز مشتمل بر کیفیات بصری، طبیعت (آب، باد، آفتاب، نسیم، گیاهان) که توسط حواس پنجگانه انسان درک می‌شود (Kouakbi et al, 2012: 102). مارکوس و گل نیز بیان نموده‌اند، یکی از اهداف اولیه طرح‌های فضای عمومی و سبز ایجاد فضای مناسب برای نشستن و تعامل افراد بوده است، بنابراین شمردن تعداد استفاده‌کنندگان از فضا می‌تواند به عنوان روش مناسبی برای تحقیق چگونگی استفاده از فضاها مورد استفاده قرار گیرد. از سوی دیگر، تحقیقات آن‌ها نشان داد که نظراتی که مردم نسبت به فضاهای عمومی دارند نسبت به نظرات حرفه‌ای‌ها و طراحان متفاوت است. از جمله در تحقیقی توسط تی‌ویت^۹ در سال ۲۰۰۹ یک آزمون تجربی توسط نظرسنجی ترجیحات دو گروه

1. Morphological Dimension
2. Social and Functional Dimension
3. Perceptual Dimension
4. Physical Settings
5. Sense of Place
6. Organization of Space
7. Organization of Communication
8. Organization of Meaning
9. Johan Gehl
10. Marcus and flowers
11. Thi Viet

پاسخ‌دهندگان و با هدف "قابلیت پیش‌بینی ترجیحات منظر، از طریق شاخص‌های بصری مبتنی بر تصویر" انجام شد. نتایج نشان دهنده اختلاف ادراک بصری بین حرفه‌ای‌های منظر و عموم مردم است و ترجیحات متخصصان، منعکس‌کننده اولویت‌ها و خواسته‌های عامه جامعه نیست (Tveit, 2009). لذا با توجه نکات اشاره شد در بالا می‌توان اظهار کرد که آسایش بصری و محیطی از مولفه‌های مهم و اساسی محیط‌های روستایی امن محسوب می‌شوند. به عنوان مثال کاربرد مناسب رنگ در طراحی میلمان روستایی، یکی از راهکارهای مطلوب در مناسب‌سازی سیما و منظر روستا با حفظ هویت کالبدی روستا است و تاثیر بسزایی در ادراک محیط دارد به طوری که بین افراد ۱۶ تا ۳۵ سالگی، رنگ‌ها در بهترین و دقیق‌ترین وضع خود درک می‌شود. خردسالان و سالخوردگان مهارت کمتری در تفکیک و تشخیص رنگ‌ها دارند و برای سنین بالای ۵۵ سالگی، سرعت تفکیک رنگ‌ها روبه‌و خامت می‌گذارد. بنابراین در شکل (۲)، شاخص‌ها و معیارهای منظر روستایی را به نمایش می‌گذرد. به طوری که از این شاخص‌ها برای پرسش‌نامه در میدان مورد مطالعه بهره گرفته شده است.

شکل ۲. شاخص و مولفه‌های منظر روستایی

از طرفی بیشتر سکونتگاه‌ها و جامعه انسانی آن‌ها از جمله سکونتگاه‌های روستایی، با توجه به خصوصیت‌ها و کلیه عوامل درونی و برونی خود نظیر مکان طبیعی، فضای جغرافیایی، باورهای مردم و ارزش‌های بومی که در تعامل با هم هستند، در کنار بعضی ویژگی‌های مشترک، جلوه‌های منحصر به فرد و منظر خاص خود را دارند (Taghvai, 2013: 20). در مجموع کلیه عوامل و ساختارهای طبیعی و انسان در شکل‌گیری منظر روستایی دخالت داند. سکونتگاه‌های، مکان‌های عمومی و میادین، شبکه معابر به عنوان شریان ارتباطی، مناظر طبیعی، مزارع، باغ‌ها و مراتع در کنار هم به عنوان یک مجموعه واحد، مناظر روستایی را شکل داده‌اند. تمامی این عناصر مانند اجزاء یک سیستم به پیوسته سبب پویایی چرخه زیستی و تداوم حیات در روستا می‌شوند، که در زیر به سه عامل اصلی در شکل‌گیری مناظر روستایی دخالت دارند اشاره می‌کنیم:

- عوامل محیطی و طبیعی

در منظر روستایی، ویژگی‌های محیطی و طبیعی نقش تعیین‌کننده دارد. معمولاً هر روستا محصول تعامل انسان - محیط، تکیه بر ارزش‌های طبیعی و بازتاب نگاه احترام‌آمیز ساکنان آن به محیط طبیعی پیرامون و درونی است. برآیند این وضعیت در مطالعات معماری و روستا با عنوان "معماری ارگانیک" معرفی می‌شود و نیز زمانی پایداری محقق می‌شود که شرایط مناسب تعامل فعالیت‌های انسانی، توان محیطی و نیازهای توسعه فراهم شده باشد. این نکته نشان دهنده اهمیت بیشتر محیط طبیعی و منظر روستا در مقایسه با شهر نیز هست (Taghvai, 2013: 23). به طوری که طبق

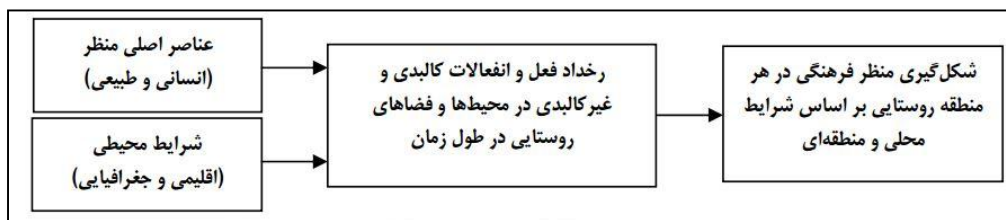
اظهار نظر سرتیپی‌پور: مهمترین ویژگی روستاها که آن‌ها را از مناطق شهری متمایز می‌سازد وابستگی‌شان به طبیعت، آب و خاک است؛ به گونه‌ای که عوامل شکل گرفته و می‌گیرد (5: 2009, Sirtypipour).

- عوامل اقتصادی

رویکردهای تخصصی برای شناخت و مطالعه نقش محیط طبیعی توأم با اقتصاد و معیشت روستا و به ویژه ارزش‌های بوم و منظر منتج از آن‌ها در ساختار کلی و چشم‌اندازهای توسعه روستایی، توسط جغرافیدانان قرن نوزدهم و در اروپا صورت گرفت. در ابتدا مطالعات روستا و شناخت ویژگی‌ها و جنبه‌های مربوط به نحوه شکل‌گیری و توسعه روستایی بیشتر در قالب سه دیدگاه مطرح شده است: نخست "مواجهه ساختاری" و براساس ویژگی‌های نژادی و اقوامی است که روستا و منظر آن را شکل داده‌اند. دوم "مواجهه عملکردی" با منظر روستایی است که معمولاً براساس زراعت و دامداری شکل گرفته است و در آن مهمترین موضوع بر چرخش‌های سالم تولید محصول و فرآیندها است. سومین جنبه، "مواجهه باستان‌شناسی" است که ویژگی‌های شکل‌گیری منظر روستا در گذشته تاکنون و نیز شرایط عملکردی غالب دوره‌های موجود را منعکس می‌کند.

- عوامل فرهنگی و اجتماعی

تا قبل از انقلاب فکری و فرهنگی رنسانس، مردم زندگیشان را در اجتماعات کوچک می‌گذراندند و رابطه‌ای کل نگرانه و معنوی با طبیعت داشتند. هدف آنان هیچگاه پیش‌بینی و مهار اشیا نبود بلکه درک معنای وجودی آن‌ها کفایت می‌کرد. بدین ترتیب می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری کرد که ارتباط سه گانه بین طبیعت، انسان و محیط زیست او در قالب فرهنگ وی و مبتنی بر شناخت و درک معنای وجودی عناصر پیرامونی بوده است (88: 2009, Rastande). براساس تعریفی شاعرانه، عناصر اصلی منظر همانا درخت، رود، ابر، کوه و انسان هستند. همه این عناصر درنگاهی کلی در تعادلی پویا در طول زمان شکل می‌گیرند و خود سبب تغییر در منظر و به تبع آن منظر فرهنگی می‌گردند. به نظر می‌رسد که این فرآیند زمانی به نوبه خود سبب ایجاد شکلی از منظر می‌گردد که به دلیل حضور انسان در آن می‌توان نام منظر فرهنگی را بر آن نهاد. بنابراین در فرآیند شکل‌گیری منظر فرهنگی، "بعد زمان" به عنوان شاخصی تأثیرگذار مدنظر است (3: 1969, Eckbo). این نظریه، نقش ارتباطی بین طبیعت و انسان و محیط زیست او در فرآیند زمانی تعریف‌پذیر و مطالعه شدنی است، ضمن آنکه در این توصیف، تناسب و در عین حال تنوع، از ویژگی‌های منظر فرهنگی قلمداد شده است که این به نوبه خود تأکیدی است مجدد بر مفهوم فضا در گذر زمان (شکل ۳). در همین رابطه هانزیکر (۲۰۰۰) به نقل از هویسل و دیگران^۲ خاطرنشان می‌سازد که افراد معمولی به منظر فرهنگی سنتی تمایل و رغبت نشان می‌دهند؛ و این بدان خاطر است که آن‌ها با مناظر فرهنگی پیوستگی دارند و به وسیله همین مناظر فرهنگی سنتی احراز هویت می‌کنند (71-56, 2008, Soliva et al). بی‌شک منظر فرهنگی در طول زمان شکل می‌گیرد و حاصل برهمکنش فعالیت‌های انسانی، فرآیندهای طبیعی و تأثیرات محیطی است (1987, Hoisl; Hunziker, 2000).

شکل ۳. فرآیند شکل‌گیری منظر فرهنگی در محیطها و فضاهای روستایی

1. Hancer
2. Houysl and others

توصیفات یاد شده نشان می‌دهند که ارتباط و تعامل بین انسان و طبیعت در سکونتگاه‌های روستایی مبتنی بر معیارهای مشخصی است که فرهنگ نقش بسزایی در شکل‌گیری و تقویت و تثبیت آن‌ها دارد. مجموعه این ارتباطات در اشکال و ابعاد مختلف که نشانگر شکل زندگی، نحوه تأمین معیشت، الگوی بهره‌برداری از محیط پیرامون و نحوه تصرف، تغییر و بهره‌برداری از زمین بر مبنای الگوهای فرهنگی خاص است، منظر فرهنگی نام دارد (Rastande, 2009: 88). بنابراین می‌توان این گونه بیان کرد که روستا دارای مفهوم چند بعدی است. روستا تنها چند واحد مسکونی و تعدادی فضاهای خرد و کلان جمعی در کنار وسعتی از کشتزارها و باغات نیست بلکه نوع تعامل و رفتارهای انسان‌ها در یک محیط با یکدیگر و محیط طبیعی اطرافشان است که دریافت مفهوم و واقعیت یک آبادی به نام روستا را رقم می‌زند (Laghai et al, 2014:10). لذا کارکردهای مناظر روستایی (فضاهای عمومی) از یکسو، این قابلیت را نیز دارند که به عنوان چشم‌اندازهای مشارکتی در نظر گرفته شوند و منعکس‌کننده فرهنگ، عقاید و ارزش‌های جامعه باشد و از سوی دیگر می‌توان بستری مشترکی ایجاد کند که مردم فعالیت‌های کارکردی و مراسمی را که پیوند دهنده اعضای جامعه است در آن انجام می‌دهند (Rafiyan & Sifahi, 2005: 3).

فضاهای عمومی باید زمینه امکان ارتباطات اجتماعی در جهت رفع نیازها و تعالی کیفیت روابط را فراهم کنند. توجه به موقعیت فضای عمومی در گرو حضور تمامی گروه‌های سنتی و جنسی متفاوت هست و حال آنکه نیازها و خواسته‌های گروه‌های مختلف از یک فضا، گاه می‌تواند بسته به ویژگی‌های آن‌ها متفاوت باشد در میان شناخت و انتظارت مردم از فضاهای عمومی به عنوان بخش مهمی از کیفیت زندگی مردم در نظر گرفته می‌شود. بر این اساس با رجوع به تصویر ذهنی و توصیف مردم، در خصوص فضاهای عمومی، مردم انتظار دارند فضای عمومی و نیازهای آن‌ها با محیط طبیعی، اجتماعی و فرهنگی و الگوهای رفتاری و ادراکی مردم سازگار باشد. از نظر مردم، فضاهای عمومی خوب در سازگاری با جایگاه طبیعی و متمایز هر مکان و ظرفیت و محدودیت‌های آن، گذران اوقات فراغت مطلوب را از طریق تأمین آسایش اقلیمی، محیطی متجانس و جذاب فراهم می‌سازد که ضمن ایجاد تعادل اکولوژیکی و صرفه‌جویی، سرزندگی و طراوت، تجربه آب و هوا و... را هم سبب می‌شود. لذا توجه به سرزندگی و اهمیت آن در نیازهای روزمره روستاییان باید توجه شود، بنابراین سرزندگی را در مفهوم ساده می‌توان "مقدار ظرفیت و توانایی یک پدیده برای بقا و رشد" تعریف کرد (Liu, 2007: 563). سرزندگی در سطح خرد به مفهوم تنوع فعالیت‌ها در عرصه همگانی و سازگاری آن با فضاهای شهری و روستایی، در چارچوب نظامی از قرارگاه‌های رفتاری نزدیک است. چنانچه از طبقه‌بندی فعالیتی "یان گهل" استفاده کنیم می‌توانیم محیط‌هایی را سرزنده بنامیم که در آن فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی در دامنه نسبتاً گسترده‌ای از زمان جریان دارد. در این حالت برخی از شاخص‌های شناسایی محیط‌های سرزنده شامل میزان تراکم مناسب افراد در محل، تعداد، تنوع و ماهیت قرارگاه‌های رفتاری موجود، وجود فعالیت‌های موسمی، تنوع استفاده‌کنندگان از لحاظ سنی و جنسی، تنوع فرم و رنگ در منظر شهری و روستایی است. در واقع، در سطح کلان می‌توان سرزندگی را مشخص‌های تعریف کرد که با مجموعه‌ای از کیفیت‌های کالبدی، غیرکالبدی و سیستم‌های سازمانی امکان زندگی سعادتمندانه را بوجود آورد (Cheraghi et al, 2013: 51).

لینچ^۱ سرزندگی را یکی از هفت محور اصلی "کیفیت" یک سکونتگاه می‌داند، این هفت محور اصلی عبارتند از (سرزندگی، معنی، تناسب، دسترسی، نظارت و اختیار، کارایی و عدالت) و آن را اینگونه تعریف می‌کند: سرزندگی، یعنی اینکه تا چه اندازه شکل یک سکونتگاه (شهری و روستایی) حامی عملکردهای حیاتی، نیازهای بیولوژیکی و توانایی‌های انسانی است و از همه مهمتر چگونه بقای همه موجودات را ممکن می‌سازد. این یک معیار انسان محور است. به این ترتیب لینچ، سلامتی محیط زیست را پایه و اساس و عامل اصلی ایجاد سرزندگی در محیط می‌داند و محیطی را سکونتگاه خوب تلقی می‌کند که سلامت و بهزیستی افراد و بقای موجودات زنده را تأمین کند. او در این زمینه، آلودگی‌های موجود در سکونتگاه‌های انسانی (شهری و روستایی) را مورد توجه قرار می‌دهد که بر سرزندگی فضا تأثیر خواهد گذاشت (Lynch, 2002:621). جان روس^۲ آرییس کمیسیون معماری و محیط مصنوع انگلستان معتقد است برای ارجاع به "سرزندگی" باید به جای استفاده از واژه‌ی "livability" و از واژه‌ی "Quality life" به معنای کیفیت زندگی استفاده نمود. لذا سرزندگی را کیفیت زندگی بدان گونه که توسط مردم در فضا ادراک و تجربه می‌شود، تعریف می‌کند. همچنین چارلز لاندری^۳ مفهوم سرزندگی را به

1. Lynch
2. John Roos
3. Charles Landry

گونه‌ای متفاوت بررسی نموده: او سرزندگی و زیست‌پذیری را مجزا تعریف کرده و با چهار رویکرد عمده و به شکل موضوعی به مسئله پرداخته است. که شامل سرزندگی اقتصادی، سرزندگی اجتماعی، سرزندگی و زیست‌پذیری فرهنگی و سرزندگی و زیست‌پذیری محیطی می‌باشد (RaberAtaran, 2014: 6). بنابراین فضایی سرزنده است که در دامنه وسیعی از روز، انواع افراد به اختیار خود و نه از روی اجبار به آنجا آمده و لحظاتی را در فضا سپری نمایند؛ به عبارت دیگر یعنی فضا باید به گونه‌ای باشد که مردم بیایند و بمانند، سرزندگی و پویایی فضا و در مقابل، ملال‌انگیزی آن بازتاب شمار و به خصوص نوع فعالیت‌ها و رویدادهایی است که در فضا صورت می‌پذیرد (Forutn et al, 2013: 66). لذا همواره محیط می‌تواند ابزاری جهت ایجاد سرزندگی محسوب شود. در واقع عوامل محیطی می‌تواند سرزندگی را تسهیل بخشند. برخی از محیط‌های در فرد ایجاد انگیزه می‌کنند. انگیزه‌ای که سبب حضور دو چندان افراد در فضا خواهد شد. برای دستیابی به هدف ایجاد سرزندگی در محیط، طراحان باید فضایی محرک را جهت حضور پرشور و نشاط فراهم نمایند و در خصوص نیازهای عملکردی آن برنامه‌ریزی نمایند. از سوی دیگر برای ایجاد چنین محیط‌هایی ابتدا باید عوامل و مولفه‌های کالبدی محیط و تاثیر آن‌ها بر رفتار انسان شناخته شود. به طوری جدول (۱) بررسی عوامل موثر بر سرزندگی از دیدگاه نظریه پردازان را نشان می‌دهد.

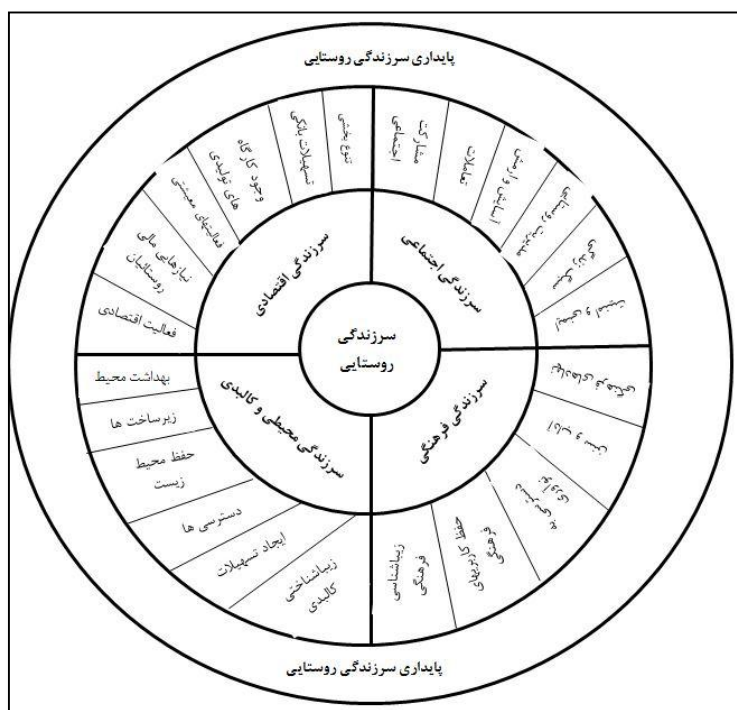
جدول ۱. عوامل موثر بر سرزندگی از دیدگاه نظریه پردازان

عوامل موثر بر سرزندگی	نظریه پرداز
از دیدگاه این دانشمند سرزندگی و زیست‌پذیری دو مقوله مجزا دارد که شامل: - انواع سرزندگی: ۱. سرزندگی اقتصادی، ۲. سرزندگی اجتماعی، ۳. سرزندگی فرهنگی، ۴. سرزندگی محیطی - نه معیار موثر برای زیست‌پذیری و سرزندگی؛ تراکم مفید افراد، تنوع دسترسی، ایمنی و امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت، ارتباط و تشریک مساعی، ظرفیت سازمانی و رقابت	Charles Landry, 2000
از نظر این دانشمند کنترل سلامت سه پایه اساسی دارید که عبارتند از: - جاذبه‌ها: داد و ستد، خدمات، مسکونی، هنرها، فرهنگ، سرگرمی، خرده فروشی - دسترسی: تحویل و تحول‌ها، حمل و نقل عمومی، پیاده روی و دوچرخه سواری، ضوابط برای افراد با نیازهای خاص - اتومبیل شخصی - آسایش: فضاهای خصوصی و خصوصی سازی، منظرخیابان، احساس امنیت در قلمور عمومی، هویت و امنیت کیفیت آفریننده سرزندگی: ۱. تنوع، ۲. فضاهای عمومی خوب، ۳. خرید و گردشگری، ۴. حمل و نقل عمومی رویکردهای موثر در تنوع و سرزندگی: ۱. کاهش شهرنشینی، ۲. تحرک، ۳. تغییر اجتماعی، ۴. فراغت و گردشگری	Martin and Bershau, 2005
کیفیت‌های طراحی و مبلمان - ۱. نفوذ پذیری، ۲. تنوع، ۳. خوانایی، ۴. انعطاف پذیری، ۵. سازگاری بصری، ۶. غنا، ۷. قابلیت شخصی سازی، ۸. کارایی از نظر مصرف انرژی، ۹. پاکیزگی (به حداقل رساندن آلودگی هوا و...)، ۱۰. حمایت و پشتیبانی از طبیعت و حیات وحش (نگهداری از اکوسیستم‌ها)	Yen Bentley 2011
- ضرورت اختلاط کاربری‌های اصلی (تنوع کاربری) - ضرورت بلوک‌های کوتاه (تنوع کالبدی) - ضرورت ساختن با سن و شرایط مختلف (تنوع کالبدی) - تراکم فشرده و کافی مردم (تنوع فعالیت‌ها)	Jane Jacobs 2007
۱. بقاء، ۲. ایمنی، ۳. سازگاری، ۴. تأمین سلامتی و تنوع ژنتیکی موجودات، ۵. ثبات کنونی و آینده کل جامعه بیولوژیکی - عمدتاً معیارهای بیولوژیکی و اکولوژیکی - بررسی سرزندگی در مقیاس کلان	Kevin Lynch 2005
- موقعیت مکان - اندازه مکان - برنامه‌ریزی مکان - طرح مکان	Pamir 2007

بنابراین نیازهای انسان پاسخ خود را در فضا پیدا می‌کند و هر نیاز خاص، فضای خاص را می‌طلبد که آن فضا بتواند بهترین زمینه را برای ارضای نیاز انسان فراهم کند، شکل پاسخ گرفتن از فضا و میزان رضایت شخص از محیط در رفتاری که از خود بروز می‌دهد تجلی پیدا می‌کند. دستیابی و استفاده از محیطی مطلوب و با کیفیت توقعی است که هر فرد از فضای اطراف خود دارد و آنچه که در برداشت از یک محیط توسط بیننده صورت می‌گیرد، مطلوبیت فضا است که چه حد توقعات او را برآورده کرده است (Hamidi & Ismail Zadehan, 2015: 92) بنابراین تداوم استقرار افراد در روستاها به منزله سرچشمه‌های اقتصاد، تمدن و فرهنگ یک جامعه است (Saleh, 2002: 35) با نگرهداری از منظر بومی روستاها و کیفیت‌های زیباشناختی ناب آن می‌توان

علاوه بر منطبق شدن تحولات سریع فناوری، نظام‌های صنعتی و نوین اقتصادی، پایه‌های تمدن و فرهنگ روستایی را نیز استحکام بخشد و زمینه را برای افزایش کیفیت سرزندگی فراهم کرد (Saleh, 2001: 967). لذا از دیدگاه برخی محققان عوامل اقتصادی مانند پایین بودن فقر و داشتن شغل، مناسب بودن هزینه‌های زندگی و درآمد و دسترسی به اعتبارات مناسب نشان‌دهنده سرزندگی روستا است (Agarwal et al, 2009).

عده‌ای دیگر هم ویژگی‌های اجتماعی مانند انسجام و اعتماد را به عنوان نشانگرهای سرزندگی روستا قلمداد می‌کنند. در این میان، توسعه کالبدی در روستاها عمدتاً با ساختار کالبدی مناطق روستایی مرتبط است و آنگاه با مضامین و مؤلفه‌هایی چون کاربری اراضی، ارتباطات و حمل و نقل، تأسیسات و تجهیزات زیربنایی، مسکن، کار، تفریح، گردشگری و رفاه عمومی که روستاییان به تنهایی قادر به تأمین آن نیستند مرتبط می‌شود. در توسعه کالبدی تلاش بر این است که از طریق برنامه کالبدی فرآیندهای اجتماعی هدایت شود (Cheraghi et al, 2013: 53). لذا از بعد کالبدی محققان شاخص‌های سرزندگی را وجود زیرساخت‌های مناسب، دسترسی مطلوب برای تمامی ساکنین محلات روستا، مسکن مطلوب، امکانات زندگی مناسب، و فضاهای آموزشی می‌دانند (Besser et al, 2009). لذا شکل (۳) معیارها و شاخص‌های سرزندگی روستاها را نشان می‌دهد که از این شکل هم برای پرسش‌نامه یعنی متغیرهای وابسته بهره گرفته شده است.

شکل ۴. شاخص‌ها و مؤلفه‌های سرزندگی روستایی

روش پژوهش

محدوده مورد نمونه در این پژوهش، روستاهای شهرستان الشتر می‌باشد که با توجه تغییراتی که در منظر روستاهای صورت گرفته است روستاهای نمونه انتخاب شدند. که در مجموع ۸ روستا به عنوان نمونه انتخاب و در محیط GIS مشخص شد؛ که از دلایل انتخاب این روستاها می‌توان به نوسازی مسکن روستاها، تغییر الگوهای سبک زندگی، پذیرش جمعیت، زیست محیطی مناسب و دسترسی به خدمات بیشتر در فضاهای عمومی را نام برد. گردآوری داده‌ها به دو شیوه اسنادی (مطالعات نظری و داده‌های فضای و توصیفی روستاها) و میدانی با تکنیک پرسش‌نامه به صورت سوال‌های بسته در قالب طیف لیکرت (پنج طیف از بسیار کم تا بسیار زیاد) انجام شد.

روایی پرسش نامه معیارهای منظر روستایی و سرزندگی روستایی هر کدام به ترتیب با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸۴ و ۰/۷۶۳ به دست آمد، پس از تحلیل شکاف موجود در منطقه، عوامل موثر شناسایی شد. ابتدا سهم هر شاخص تشکیل دهند عوامل موثر فضاهایی عمومی از دیدگاه مردم و از روش آماری میانگین تعیین شد و در ادامه برای سنجش سطح وضع مطلوب، از آزمون‌های آمار (رگرسیون، فریدمن و تحلیل عاملی) بهره گرفته شده است.

جدول ۲. شاخص‌های مورد نظر برای بررسی منظر روستایی و کیفیت سرزندگی در روستاهای مورد مطالعه

متغیرها	معیارها	متغیرها
نمای ساختمان‌ها (مصالح، رنگ، فرم پنجره‌ها)، کیفیت رنگ، تجهیزات روستایی (ایستگاه اتوبوس، نیمکت، سطل زباله و ...)، بافت و تزئینات جداره‌ها، نورپردازی، پوشش گیاهی و جذبیت محیط، خلایق	زیباشناختی	منظر روستایی (منظر روستایی)
ارزش‌های فرهنگی و تاریخی، رویدادهای جمعی و فردی، آداب و رسوم و آیین‌ها، بناها و یادمان‌های تاریخی، نمادها و نشانه‌ها، هویت‌مندی مکان، حس جهت‌یابی	معنایی - ادراکی	
نظارت اجتماعی و طبیعی بر فضا، تعاملات اجتماعی در مکان، وجود نهادهای فرهنگی، رویدادهای فرهنگی و هنری، وجود کاربریهای خدماتی، وجود برنامه‌های آموزشی	عملکردی - فعالیتی	
ایمنی و امنیت در محلات روستایی، ایجاد آسایش و آرامش در محیط روستا، مشارکت اجتماعی روستاییان در طرح‌های روستایی، فضای روستایی مناسب برای تعاملات اجتماعی، مدیریت روستایی کارآمد و مشارکت محور، پاسخگویی فضا به نیازهای گروه‌های اجتماعی مختلف و سبک زندگی روستاییان	اجتماعی	
حفظ کاربری‌های فرهنگی، استفاده از ارزش‌های زیبایی شناسی فرهنگ و معماری روستا در کالبد سنتی، دسترسی به نوآوری‌های فرهنگی، آداب و سنن فرهنگی، وجود نهادهای فرهنگی	فرهنگی	سرزندگی (سرزندگی)
بهداشت محیط و سهولت دسترسی به مراکز درمانی، تنوع جاذبه‌ها و حفظ محیط زیست، سهولت دسترسی‌ها و حمل و نقل ارتباطی، میلمان و زیباشناختی کالبدی، توزیع متعادل زیرساخت‌ها و کاربری‌ها در محلات روستا، تناسب توزیع کاربری‌ها بر تراکم جمعیت	محیطی و کالبدی	
تنوع بخشی اقتصادی روستایی، تنوع فعالیت معیشتی روستایی، وجود کارگاهی تولیدی و صنعتی، فراهم کردن تسهیلات بانکی برای روستائیان، فراهم کردن نیازهای مالی روستائیان	اقتصادی	

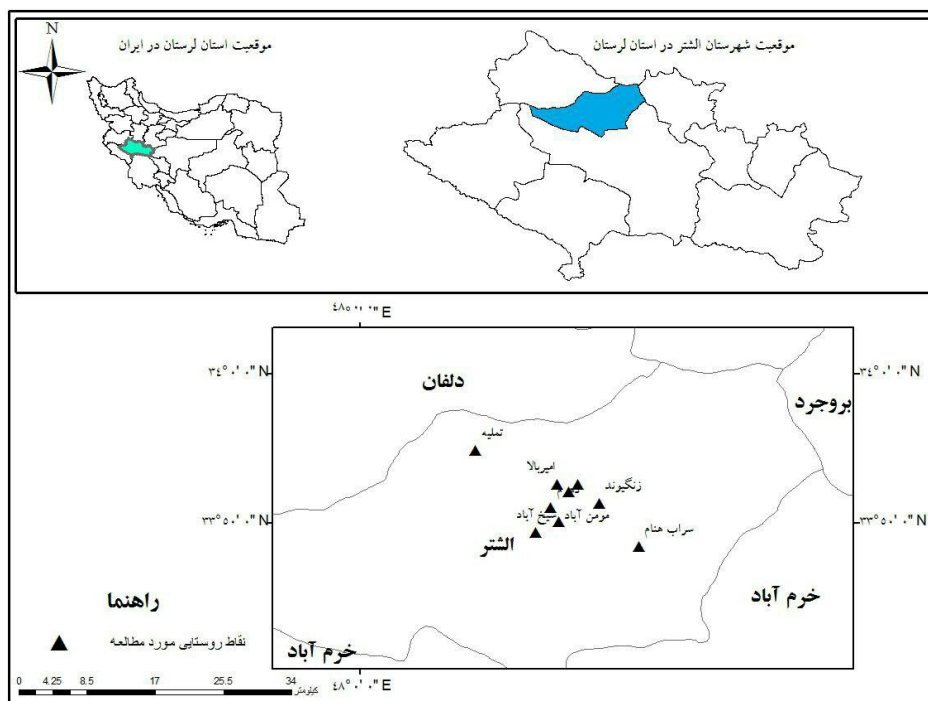
جامعه نمونه این تحقیق در سطح خانوارهای روستاییان در نظر گرفته شده است. به طوری که تعداد آن‌ها بالغ بر ۱۲۶۵ خانوار در نظر گرفته شده است که با استفاده از فرمول کوکران ۲۵۸ نمونه پرسش‌نامه به صورت تصادفی بین خانوارهای روستایی توزیع و پخش گردیده است. واحد تحلیل در مطالعه نیز سرپرست های خانواره بوده است.

جدول ۳. روستاهای نمونه مورد مطالعه در تحقیق

روستاها	جمعیت	خانوار	پرسش‌نامه
تملیه	۱۰۲۲۰	۳۱۰	۶۳
عدل آباد	۶۰۶	۱۶۰	۳۳
مومن آباد	۳۹۲	۱۰۱	۲۱
امیر بالا	۸۰۸	۲۰۰	۴۱
سراب حنم	۲۲۲	۵۵	۱۱
گل زرد	۱۹۸	۵۳	۱۱
شیخ آباد زنگیوند	۱۶۶	۲۶۶	۵۴
دهرم	۴۸۵	۱۲۰	۲۴
جمع	۴۰۹۷	۱۲۶۵	۲۵۷

محدوده مورد مطالعه

الشتر مرکز شهرستان سلسله در شمال استان لرستان واقع شده است این شهرستان به دلیل منطقه جغرافیای دارای آب و هوای معتدل است به طوری که دارای جمعیت ۳۶۳۰ نفر و از نظر جغرافیای طبیعی در ارتفاع ۱۷۰۰ متر از سطح دریا قرار گرفته است لذا سرزمینی عمدتاً کوهستانی و ناهموار که رشته کوه‌های زاگرس قسمت بیشتر آن را در بر گرفته است.

شکل ۵. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (Source: Iran Mapping Center, 2017)

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی پرسش‌نامه نشان داد که از لحاظ ویژگی‌های سن پاسخ‌گویان، افراد کمتر ۳۰-۲۱ سال، با ۱۳۹ نفر فراوانی و ۵۳/۹ درصد پاسخ بیشتر تعداد را به خود اختصاص داده است. همچنین از لحاظ تحصیلات، گزینه فوق دیپلم و بالاتر، با تعداد فراوانی ۹۰ نفر و ۳۴/۵ درصد بیشترین پاسخ، و از لحاظ گزینه تاهل، ۱۲۶ نفر پاسخگو، با میزان ۴۸/۸ درصد، از لحاظ شغل، گزینه خانه دار با فراوانی ۱۰۷ نفر و با میزان ۴۱/۵ درصد، از لحاظ بررسی وضعیت مسکن، گزینه مسکن شخصی با فراوانی ۱۲۷ نفر و با میزان ۰/۶۹ درصد و از لحاظ تعداد خانوار، گزینه بیشتر از ۲ تا ۴ نفر، با فراوانی ۱۶۵ نفر و با میزان ۰/۶۴ بیشترین پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۴. اطلاعاتی توصیفی پاسخ‌گویان مردم محلی

مردم محلی			
درصد	تعداد پاسخ دهنده	بیشترین پاسخگو	مشخصات پاسخ دهنده
۵۳/۹	۱۳۹	کمتر از ۲۰ تا ۳۰	سن
۳۴/۹	۹۰	فوق دیپلم و بالاتر	تحصیلات
۱۳۲	۵۱/۲	زن	جنس
۱۲۶	۴۸/۸	مجرد	تاهل
۴۱/۵	۱۰۷	خانه دار	شغل
۰/۶۹	۱۲۷	شخصی	مسکن
۶۴	۱۶۵	بیشتر ۳ تا ۴ نفر	تعداد افراد خانوار

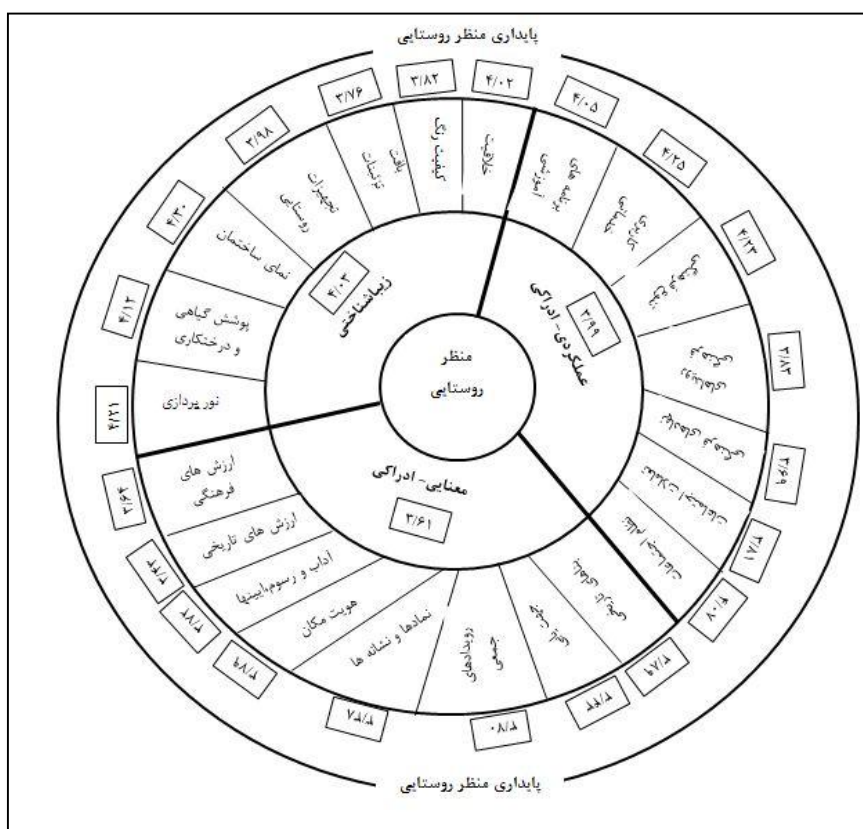
در این مطالعه برای شناسایی و تحلیل نقش عوامل موثر فضاهای عمومی در راستای ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان از دیدگاه مردم محلی به بررسی و تفحص پرداخته شد. به طوری که برای بررسی این موضوع از سه معیار (زیباشناختی، معنایی - ادراکی و عملکردی - فعالیت) بهره گرفته شده است. لذا هر کدام از این معیار دارای مولفه‌ها و متغیرهای هستند که در جدول

(۵) به آن‌ها اشاره شده است. و در نهایت برای بررسی اینکه مشخص شود کدام متغیر بیشترین اثرات را به دنبال داشته از انحراف معیار و تحلیل واریانس استفاده کرد و در نهایت مشخص شد که متغیرهای وجود کاربری‌های خدماتی، تعاملات اجتماعی در مکان و وجود برنامه‌های آموزشی هر کدام با میزان واریانس (۱/۲۵۸)، (۱/۲۴۰) و (۱/۲۰۵) بیشترین واریانس‌ها را به بین متغیرهای مطرح شده در تحقیق به خود اختصاص داده‌اند. و این نشان می‌دهد که دیدگاه مردم محلی نسبت به موضوع مطرح شده در این پژوهش با در نظر روستایی دارای اهمیت می‌باشد.

جدول ۵. شناسایی عوامل موثر فضاهای عمومی در گسترش کیفیت سرزندگی روستاییان

معیارها	متغیرها	ح _۱	ح _۲	ب _۱ ح _۲	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	انحراف معیار	واریانس
زیباشناختی	نمای ساختمان‌ها (مصالح، رنگ، فرم پنجره‌ها)	۲	۶	۳۶	۸۲	۱۳۲	-۰/۷۲۵	-۰/۸۵۲	-۰/۷۲۵
	کیفیت رنگ	۲	۱۸	۷۴	۹۵	۶۹	-۰/۸۷۳	-۰/۹۳۵	-۰/۸۷۳
	تجهیزات روستایی (ایستگاه اتوبوس، نیمکت، سطل زباله و ...)	۲	۱۲	۷۱	۷۷	۹۶	-۰/۹۰۶	-۰/۹۵۲	-۰/۹۰۶
	بافت و تزئینات جداره‌ها	۳	۲۵	۷۹	۷۵	۷۶	۱/۰۳۹	۱/۰۱۱۹	۱/۰۳۹
	نورپردازی	۴	۱۷	۲۶	۸۴	۱۲۷	-۰/۹۵۴	-۰/۹۷۷	-۰/۹۵۴
	پوشش گیاهی و جذبیت محیط	۱۰	۱۱	۵۱	۵۱	۱۳۵	-۰/۸۳۲	-۰/۹۱۲	-۰/۸۳۲
	خلاقیت	۴	۸	۵۶	۱۰۰	۹۰	-۰/۹۲۶	-۰/۹۶۲	-۰/۹۲۶
معنایی - ادراکی	ارزشهای فرهنگی و تاریخی	۳	۲۰	۴۳	۱۰۴	۸۸	-۰/۹۲۴	-۰/۹۶۱	-۰/۹۲۴
	رویدادهای جمعی و فردی	۳	۱۱	۵۳	۷۳	۱۱۸	-۰/۸۶۹	-۰/۹۳۲	-۰/۸۶۹
	آداب و رسوم و آیین‌ها	۲	۱۳	۳۵	۷۰	۱۲۸	-۰/۷۰۳	-۰/۸۳۹	-۰/۷۰۳
	بناها و یادمان‌های تاریخی	۱	۱۰	۲۳	۷۰	۱۵۴	-۰/۹۴۵	-۰/۹۷۲	-۰/۹۴۵
	نمادها و نشانه‌ها	۵	۱۵	۵۰	۱۰۰	۸۸	-۰/۹۸۳	-۰/۹۹۱	-۰/۹۸۳
	هویت‌مندی مکان	۴	۱۶	۶۸	۸۳	۸۷	۱/۱۶۷	۱/۰۸۰	۱/۱۶۷
	حس جهت‌یابی	۱۲	۱۵	۵۸	۹۲	۸۱	۱/۰۵۷	۱/۰۲۸	۱/۰۵۷
عملکردی - فعالیتی	نظارت اجتماعی و طبیعی بر فضا	۴	۳۲	۸۰	۸۰	۶۲	۱/۱۰۶	۱/۱۰۴	۱/۱۰۶
	تعاملات اجتماعی در مکان	۱۴	۳۲	۹۲	۶۹	۵۱	۱/۲۴۰	۱/۱۱۴	۱/۲۴۰
	وجود نهادهای فرهنگی	۵	۲۹	۷۲	۸۰	۷۲	۱/۰۶۰	۱/۰۳۰	۱/۰۶۰
	رویدادهای فرهنگی و هنری	۷	۳۳	۵۱	۸۳	۸۴	۱/۱۳۰	۱/۰۶۳	۱/۱۳۰
	تنوع فرهنگی	۸	۱۵	۵۰	۸۵	۱۰۰	۱/۱۳۲	۱/۶۲	۱/۱۳۲
	وجود کاربری‌های خدماتی	۵	۳۰	۶۷	۹۲	۶۴	۱/۲۵۸	۱/۱۲۱	۱/۲۵۸
	وجود برنامه‌های آموزشی	۹	۴۳	۸۳	۶۸	۴۵	۱/۲۰۵	۱/۰۹۸	۱/۲۰۵

شکل (۶)، میانگین متغیرها و شاخص‌ها منظر روستایی در تحقیق را نشان می‌دهد. به طوری که در میانگین زیباشناختی ۴/۰۳، شاخص معنایی-ادراکی با میانگین ۳/۶۱ و در شاخص عملکردی-ادراکی با میانگین ۳/۹۹ به خود اختصاص داده‌اند. به طوری که در شاخص زیباشناختی، متغیر نما کاری ساختمان‌ها با میانگین ۴/۳۰ در شاخص عملکردی - ادراکی، متغیر خدماتی رسانی کاربری‌های با میانگین ۴/۲۵، و در شاخص معنایی-ادراکی با میانگین متغیر بناهای تاریخی با میانگین ۳/۸۹ بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۶. میانگین شاخص‌ها و متغیرها مورد استفاده از دیدگاه مردم محلی

در ادامه بررسی پژوهش بعد از تجزیه و تحلیل ویژگی‌های توصیفی پاسخ‌گویان و سوال‌های مطرح شده به تجزیه و تحلیل پاسخ به سوال‌های مطرح شده در پژوهش از آمارهای استنباطی بهره گرفته شد تا مشخص شود کدام معیارها بیشترین عامل موثر در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان بوده است. همان‌طور که جدول (۶) نشان می‌دهد برای بررسی تفاوت معناداری رتبه‌ای معیارهای به کار گرفته شده از دیدگاه مردم محلی بهره گرفته شده است تا میزان اهمیت آن‌ها مشخص گردد. لذا برای بررسی این موضوع از آزمون فریدمن استفاده شده است. به طوری که براساس این آزمون، از دیدگاه مردم در معیارهای (زیباشناختی، معنایی - ادراکی و عملکردی - فعالیتی) در سطح آلفا ۰/۰۱ تفاوت معناداری وجود دارد. بررسی میانگین رتبه‌ای داده‌های حاصل از تحلیل کمی ظرفیت‌های موجود در جهت ارتقای افزایش کیفیت سرزندگی در مناطق روستایی نشان دهنده بالا بودن نقش عوامل موثر معیارها فضاهایی عمومی در کیفیت سرزندگی به میزان بالاتر از حد متوسط می‌باشد. بنابراین با عنایت به نتایج حاصله از آزمون فریدمن می‌توان دلایل بالا بودن نقش عوامل موثر فضاهایی عمومی در کیفیت سرزندگی مناطق روستایی از دیدگاه مردم محلی به شرح زیر بیان کرد:

- در گروه متغیرهای زیباشناختی در روستاهای محدوده مورد مطالعه به دلیل نمای ساختمان‌ها (مصالح، رنگ، فرم پنجره‌ها)، کیفیت رنگ؛ تجهیزات روستایی (ایستگاه اتوبوس، نیمکت، سطل زباله و...)، بافت و تزئینات جداره‌ها، نورپردازی، پوشش گیاهی و جذبیت محیط و خلاقیت از دیدگاه مردم محلی با میزان ۲/۵۲ بالاتر از حد مطلوب را به خود اختصاص داده است.
- در گروه متغیرهای معنایی - ادراکی بدلیل ارزش‌های فرهنگی و تاریخی، رویدادهای جمعی و فردی، آداب و رسوم و آیین‌ها، بناها و یادمان‌های تاریخی، نمادها و نشانه‌ها، هویت‌مندی مکان، حس جهت‌یابی سبب شده است تا میانگین شاخص‌های این معیار از دیدگاه مردم محلی در حدود ۱/۷۹ دومین رتبه را در بین عامل سه گانه به خود اختصاص دهد.

در گروه متغیرهای عملکردی - فعالیتی به دلیل نظارت اجتماعی و طبیعی بر فضا، تعاملات اجتماعی در مکان، وجود نهادهای فرهنگی، رویدادهای فرهنگی و هنری، وجود کاربری‌های خدماتی و وجود برنامه‌های آموزشی مورد توجه قرار گرفت به طوری که از دیدگاه مردم محلی این مقدار ۰/۶۹ بدست آمده و کمترین میانگین رتبه‌ای را در بین معیارهای به کار گرفته شده نشان می‌دهد.

جدول ۶. معناداری تفاوت میانگین رتبه‌ای معیارهای نمونه بر اساس آماره آزمون فریدمن

دیدگاه مردم محلی			
معیارها	تعداد	میانگین عددی	میانگین رتبه‌ای فریدمن
زیباشناختی	۲۵۷	۴/۰۵۲	۲/۵۲
معنایی - ادراکی	۲۵۷	۳/۷۴	۱/۷۹
عملکردی - فعالیتی	۲۵۷	۳/۶۸	۰/۶۹
کای دو	۱۰۴/۸۶۷		
درجه آزادی	۲		
سطح معناداری	۰/۰۰۰		

در ادامه تحقیق برای صحت درست بودن تحقیق و بهتر مشخص کردن موضوع، و به منظور کاهش تعداد متغیرهای تحقیق به عوامل کمتر و تعیین کننده سهم هر یک از معیارهای فضاهای عمومی در مناطق روستایی و تعیین مهمترین عوامل موثر بر گسترش کیفیت سرزندگی از تحلیلی عاملی استفاده شد. ۲۰ متغیر مورد مطالعه، با توجه به بررسی و مرور گسترده پژوهش‌های نظری در حیطه پژوهش و نیز حضور با برداشتهای میدانی از قلمرو پژوهش استخراج شد، همچنین در جهت تعیین انسجام درونی و تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی از آزمون بارتلت و شاخص KMO بهره گرفته شد. معنی‌داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار مناسب KMO (جدول ۷) حاکی از همبستگی و مناسب متغیرهای مورد نظر برای انجام تحلیل عاملی بود.

جدول ۷. آزمون بارتلت در سطح معناداری

مجموع مورد تحلیل	دیدگاهها	مقدار KMO	مقدار بارتلت	سطح معنی
مجموع عوامل موثر معیارهای فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستایی	مردم محلی	۰/۷۵۰	۹۱۳/۳۴۷	۰/۰۰۰

در این پژوهش با توجه به مولفه‌های موثر، ۶ عامل دارای مقدار ویژه بالاتر از یک برای عوامل موثر فضاهای عموم در روستاها استخراج شد. در جدول (۸) تعداد عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه هر یک از آنها، درصد واریانس هر یک از عوامل و فراوانی تجمعی درصد واریانس عوامل آمده است. مقدار ویژه بیانگر سهم هر عامل از کل واریانس متغیرها می‌باشد و هر چه مقدار آن بزرگتر باشد، نشان دهنده اهمیت و تأثیر بیشتر آن عامل است. عامل اول بیشترین سهم و عامل ششم کمترین سهم در تبیین کل متغیرها را دارند و در مجموع ۶ عامل از دیدگاه مردم محلی توانسته‌اند با میزان ۵۲/۶۴۰ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین نمایند.

جدول ۸. عوامل استخراج شده همراه با ارزش ویژه، درصد واریانس و درصد تجمعی واریانس

دیدگاه مردم			عامل ها	ردیف
مجموع مجذور بارهای استخراجی				
درصد واریانس	درصد واریانس	مقدار ویژه		
۱۱/۳۰۱	۱۱/۳۰۱	۲/۲۶۰	عامل اول	۱
۲۱/۵۸۷	۱۰/۲۸۶	۲/۰۵۷	عامل دوم	۲
۳۱/۳۲۵	۹/۷۳۹	۱/۹۴۹	عامل سوم	۳
۳۹/۰۳۲	۷/۷۰۷	۱/۵۴۱	عامل چهارم	۴
۴۶/۳۷۰	۷/۳۳۸	۱/۴۶۸	عامل پنجم	۵
۵۲/۹۶۱	۶/۵۹۱	۱/۳۱۸	عامل ششم	۶

چرخش عامل‌ها

در پژوهش حاضر برای چرخش عاملی از روش ریماکس استفاده شده است. بعد از مرحله چرخش، متغیرهایی که مربوط به هر عامل هستند، به صورت ستونی مشخص می‌گردند. پس از پردازش متغیرهای نماینگر نقش عوامل موثر فضاهای عمومی در افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان، نسبت به نامگذاری عوامل به دست آمده اقدام گردید. در جدول (۹) هر یک از عوامل و متغیرهای مربوطه آن عامل همراه با بار عاملی و گویه‌های پوشاننده آن‌ها ذکر گردیده است.

- عامل اول: تصویر ادراکی

با توجه به محتوای جدول (۹) متغیرهای چون بناها و یادمان‌های تاریخی، نمادها و نشانه‌ها، حس جهت‌یابی، کیفیت رنگ و جذابیت زیست‌محیطی در سطح روستاها در عامل اول قرار می‌گیرند. بار عاملی این متغیرها نشان می‌دهد که این متغیرها با این عامل همبستگی مثبت و بالایی دارند. از طرفی مقدار ویژه این عامل (۲/۲۶۰) است که از بقیه عامل‌های دیگر بیشتر است و بیش از ۱۱/۳۰۱ درصد از کل واریانس را تبیین می‌کند. لذا می‌توان اظهار کرد که بین متغیرهای عوامل تصویر ادراکی در این گروه همبستگی قوی وجود دارد و برآینده آن در کیفیت سرزندگی روستاییان را می‌توان به طور آشکار ملاحظه کرد.

- عامل دوم: کالبد ساختمان‌ها

متغیرهای قرار گرفته در این عامل؛ شامل نمای ساختمان‌ها (مصالح، رنگ، فرم پنجره‌ها)، بافت و تزئینات جداره‌ها، نورپردازی معابر و دسترسی مناسب به معابر می‌باشد. همان طوری که ملاحظه می‌گردد، بار عاملی این متغیرها بین ۰/۶۵۱ تا ۰/۵۰۱ متغیر است و تمامی متغیرهای با عامل دوم همبستگی مثبت دارند. با توجه به اهمیت متغیرهای تشکیل دهنده که با مقدار ویژه آن ۲/۰۵۷، در مجموعه ۱۰/۲۸۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. متغیرهای این عامل مهم این عامل طیفی از عوامل کالبد ساختمان‌ها را در بر می‌گیرد که می‌تواند نقش موثری در افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان به دنبال داشته باشد.

- عامل سوم: فرهنگ و اجتماعات

در این عامل متغیرهای مانند رویدادهای فرهنگی و هنری، وجود نهادهای فرهنگی، ارزش‌های فرهنگی و تاریخی، آداب، رسوم و آیین‌ها در این عامل جای می‌گیرند. مقدار ویژه این عامل ۱/۹۴۹ و در مجموع، ۹/۷۳۹ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. به طوری که بین تمامی متغیرها رابطه مثبت و قوی وجود دارد.

- عامل چهارم: فعالیت‌ها

متغیرهایی مربوط به عامل چهارم با مقدار ویژه ۱/۵۴۱ درصد و در مجموع، ۷/۷۰۷ درصد از کل واریانس را تشکیل می‌دهد. متغیرهای مانند وجود برنامه‌های آموزشی، خلاقیت افراد در فعالیت‌ها، وجود فعالیت در کاربری‌های خدماتی عامل چهارم را می‌سازند. با دقت در این متغیرها خواهیم یافت که در روستاهای محدوده مورد مطالعه، فعالیت‌ها توانسته نقش مهمی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان به همراه داشته باشد، بنابراین متغیرهای این عامل مانند دیگر عامل‌ها، دارای انسجام و همبستگی بوده‌اند و بار عاملی بین ۰/۶۹۹ تا ۰/۵۳۳ را به خود اختصاص داده‌اند.

- عامل پنجم و ششم: زیست‌محیطی و تعاملات اجتماعی

عامل پنجم و ششم هر کدام به ترتیب با دو و سه متغیر با مقدار ویژه ۱/۴۶۸ و ۱/۳۱۸، به ترتیب ۷/۳۳۸ و ۶/۵۹۱ درصد واریانس کل را تبیین نموده‌اند. متغیرهای پنجم، شامل پوشش گیاهی و درختکاری و عناصر اقلیمی می‌باشد و متغیرهای ششم شامل رویدادهای جمعی و فردی، نظارت اجتماعی و طبیعی بر فضا و تعاملات اجتماعی در مکان است که نام تعاملات اجتماعی را برای این عامل در نظر گرفته شده است.

جدول ۹. متغیرهای هر یک از عوامل و میزان بارهای عاملی به دست آمده از ماتریس چرخش یافته

بار عاملی	متغیرها	عاملها
۰/۷۶۸	بناها و یادمان‌های تاریخی	تصویر ادراکی
۰/۵۴۲	نمادها و نشانه‌ها	
۰/۶۵۸	حس جهت‌یابی	
۰/۵۶۸	کیفیت رنگ	
۰/۶۱۵	جذابیت زیست محیطی	
۰/۵۰۱	نمای ساختمان‌ها (مصالح، رنگ، فرم پنجره‌ها)	کالبد ساختمان‌ها
۰/۶۴۷	بافت و تزئینات جداره‌ها	
۰/۶۵۱	نورپردازی معابر	
۰/۵۷۵	دسترسی مناسب به معابر	
۰/۵۰۶	رویدادهای فرهنگی و هنری	فرهنگ و اجتماعات
۰/۵۶۳	وجود نهادهای فرهنگی	
۰/۷۳۷	ارزش‌های فرهنگی و تاریخی	
۰/۵۸۰	آداب، رسوم و آیین‌ها	
۰/۶۹۹	وجود برنامه‌های آموزشی	فعالیتها
۰/۶۲۵	خلاقیت افراد در فعالیت‌ها	
۰/۵۵۳	وجود کاربری‌های خدماتی	
۰/۶۲۱	پوشش گیاهی و درختکاری	زیست محیطی
۰/۵۸۶	عناصر اقلیمی	
۰/۷۷۴	رویدادهای جمعی و فردی	تعاملات اجتماعی
۰/۶۴۸	نظارت اجتماعی و طبیعی بر فضا	
۰/۵۶۸	تعاملات اجتماعی در مکان	

همچنین در ادامه تحقیق، برای بررسی نقش عوامل موثر فضاهای عمومی در کیفیت سرزندگی تا چه اندازه تاثیراتی را به دنبال داشته است از آزمون رگرسیون چند متغیر استفاده شده است. بنابراین سعی شد تا به بررسی آن از دیدگاه مردم محلی در معیارها (زیباشناختی، ادراکی و فعالیت و عملکردی - فعالیت) به عنوان متغیر مستقل و از معیارهای کیفیت سرزندگی (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی) به عنوان متغیرهای وابسته در تحلیل رگرسیون چندگانه مورد استفاده قرار گرفت. بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان دهنده تاثیر مثبت فاکتورهای موثر فضاهایی عمومی در ارتقای افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان به میزان ۰/۷۲۳ می‌باشد (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. تحلیل واریانس عوامل تاثیرگذار در کیفیت سرزندگی روستاییان از نقش عوامل موثر فضاهای عمومی

اשתباه معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۳۲۲۲۸	۰/۵۱۵	۰/۵۲۳	۰/۷۲۳

با استفاده از مدل رگرسیونی چندگانه توأم نقش عوامل و شاخص‌های تاثیرگذار در میزان کیفیت سرزندگی در روستاهای نمونه مشخص گردید. به طوری که نتایج حاصله حکایت از آن دارد که همه شاخص‌های چهارگانه اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست- محیطی و کالبدی کاملاً معنادار می‌باشد (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی بین میزان رضایت مردم و عوامل موثر معیارهای فضاهایی عمومی

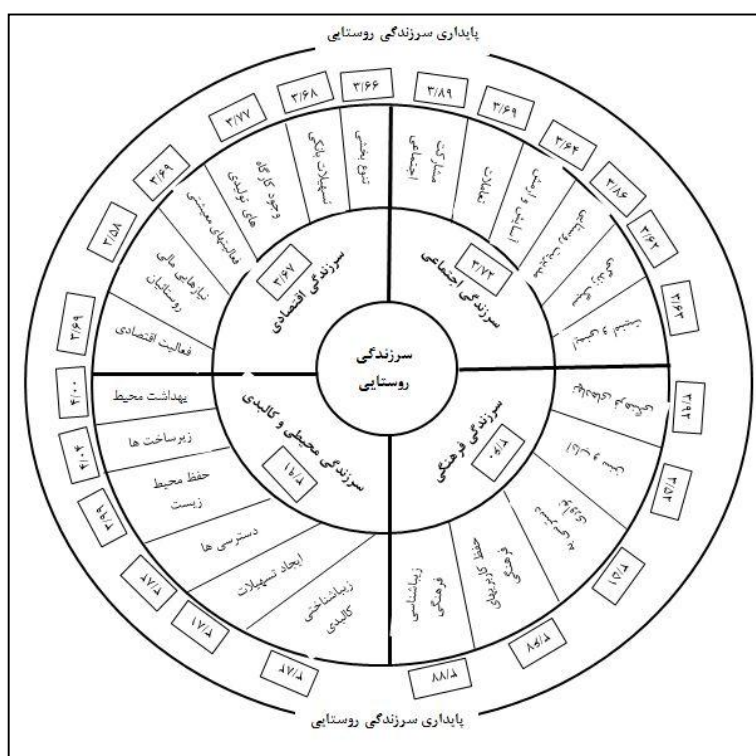
مولفه ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره آزمون F	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۱۴/۹۴۷	۴	۳/۳۷۳	۶۹/۲۶۲	۰/۰۰۰
باقیمانده	۱۳/۶۵۰	۲۵۳	۰/۰۵۴		
کل	۲۸/۵۹۸	۲۵۷			

در جدول زیر مقادیر β بیانگر این واقعیت است که از بین شاخص‌های چهارگانه مورد بررسی شاخص‌های محیطی و کالبدی (۰/۴۲۴) دارای بیشترین میزان تاثیر و شاخص‌های فرهنگی (۰/۰۲۸) کمترین میزان تاثیر را در میزان کیفیت سرزندگی در روستاهای محدوده مورد مطالعه را نشان می‌دهند (جدول ۱۲).

جدول ۱۲. ضرایب شدت روابط میان متغیرهای فضاهای عمومی بر میزان کیفیت سرزندگی روستاییان

نام متغیر	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد شده	T	سطح معنی‌داری
	B	خطای B			
عرض از مبدأ	۱/۶۶۷	۰/۱۴۴	-	۱۱/۵۵۱	۰/۰۰۰
فرهنگی	۰/۰۱۹	۰/۰۳۳	۰/۰۲۸	۰/۵۷۵	۰/۵۶۶
اجتماعی	۰/۲۳۵	۰/۳۴	۰/۳۶۳	۶/۹۰۲	۰/۰۰۰
اقتصادی	۰/۰۶۳	۰/۰۳۵	۰/۱۰۲	۱/۷۸۹	۰/۰۷۵
محیطی و کالبدی	۰/۲۴۵	۰/۰۳	۰/۴۲۴	۸/۲۷۷	۰/۰۰۰

شکل (۷)، میانگین متغیرها و شاخص‌های افزایش کیفیت سرزندگی در محدوده مورد مطالعه را نشان می‌دهد که انتظارات مردم محلی نسبت به کیفیت سرزندگی مورد سنجش قرار گرفته است. لذا در بین شاخص‌های مطرح شده، شاخص سرزندگی اقتصادی با میانگین ۳/۶۷، شاخص سرزندگی اجتماعی با میانگین ۳/۷۲، شاخص سرزندگی فرهنگی با میانگین ۳/۶۰ و در شاخص محیطی و کالبدی با میانگین ۳/۹۱ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. و این نشان می‌دهد که توجه به کیفیت سرزندگی در روستاهایی محدوده مورد مطالعه مهم می‌باشد و مسئولین و مدیران محلی باید در زمینه ارتقای فراهم کردن بسترهای فضاهایی عمومی در بین مناطق روستایی را به وجود آورند. بنابراین در شاخص‌های سرزندگی اقتصادی، متغیر ایجاد کارگاه‌های تولیدی و صنعتی با میانگین ۳/۷۷، و در شاخص‌های سرزندگی فرهنگی، متغیر ایجاد نهادهای فرهنگی با میانگین ۳/۹۲، و در شاخص سرزندگی اجتماعی، متغیر مشارکت اجتماعی با میانگین ۳/۸۹، و در شاخص محیطی و کالبدی، متغیر ایجاد زیرساخت‌ها با میانگین ۴/۰۴ بیشترین درصد ها را به خود اختصاص داده‌اند.

شکل ۷. میانگین متغیرها و شاخص‌ها از دیدگاه مردم محلی

نتیجه گیری

فضاهای عمومی نظیر خیابان‌ها، میداين و گره‌های ارتباطی امروزه جایگاه با ارزشی در برنامه‌ریزی و طراحی روستاها یافته‌اند. این امر ناشی از تأثیر این فضاها بر جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی روستاها و در نتیجه تولید سرمایه اجتماعی است. در این بین، فضاهای عمومی روستاها به علت ماهیت خاص خود و عملکردشان در ساختار فضایی و کالبدی روستاها و همچنین نقش باز تولید معنایی و ذهنی یک فضای عمومی روستایی از اثرگذارترین فضاهای یک روستا در ذهنیت مردم محلی می‌باشند. لذا هدف از این پژوهش تحلیل نقش عوامل موثر فضاهای عمومی در راستای ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان در روستاهای شهرستان الشتر می‌باشد و در پی پاسخ گویی به سوال مطرح شده در بالا است که با استفاده از آزمون‌ها فریدمن و تحلیل عوامل و رگرسیون پاسخ داده شده‌اند. بنابراین یافته‌های تحقیق نشان داد که در معیارهای زیباشناختی، معنایی - ادراکی و عملکردی - فعالیتی هر کدام به ترتیب با میزان ۱/۲۰۷۹/۵۲ و ۰/۶۹ بالاتر رتبه را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین یافته‌های تحلیل عاملی نشان داد که عامل اول یعنی تصویر ادراکی بیشترین سهم و عامل ششم یعنی تعاملات اجتماعی کمترین سهم در تبیین کل متغیرها را به خود اختصاص داده‌اند و در مجموع ۶ عامل مشخص شده از دیدگاه مردم محلی توانسته‌اند با میزان ۵۲/۶۴۰ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین نمایند. همچنین بررسی مدل برازش رگرسیونی نشان دهنده تأثیر مثبت فاکتورهای موثر فضاهایی عمومی در ارتقای افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان به میزان ۰/۷۲۳ می‌باشد که این خود نشان از رابطه معنادر و مثبت بودن نقش عوامل فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان در بین روستاهای نمونه بوده است. بنابراین راهکارهای را می‌توان با این شیوه‌ها برای بهبود افزایش خدمات رسانی فضاهای عمومی در راستای ارتقای کیفیت سرزندگی در محدوده مورد مطالعه پیشنهاد کرد:

- مسئولین زمینه بسترسازی نیازهای مردم در فضاهای عمومی را فراهم کنند و آن را در راستای ارتقای افزایش کیفیت سرزندگی مردم در نظر بگیرند.
- توجه به مهمترین عامل‌های موثر فضاهای عمومی در ارتقای افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان
- زمینه فراهم کردن بسترهای لازم برای گسترش خدمات بیشتر در روستاهای محدوده مورد برای افزایش کیفیت سرزندگی

References

- Agarwal, S., Sanzidur, R., & Andrew, E. (2009). Measuring the determinants of relative economic performance of rural areas. *Journal of Rural Studies*, 23 (3), 309-321.
- Artist, A. (2009). The Fundamental Features of Cultural Landscape in Mountainous Rural Areas in Western Iran. Case Study: Varakaneh Village and Shahrestaneh Village. *Human Geography Research*. 44 (67), 85-97.
- Bentley, Y. (2011). *Responsive environments*. Translator, Mosfati Behzadfar, Tehran: Iran University of Science and Technology, Sixth Edition.
- Besser, Terry L., Nicholas R., & Matthew P. (2009). The Impact of New Employers from the Outside, the Growth of Local Capitalism, and New Amenities on the Social and Economic Welfare of Small Towns. *Economic Development Quarterly*, 23 (4), 306-316.
- Cheraghi, M., Malek Jafarian, Z., Abbasi, J., & Badri, S. A. (2013). Evaluating the Effectiveness of Rural Leadership Planning in Creating Rural Settlements (Case Study: Ghani Biglu Township, Zanjan Township). *Physical-space planning quarterly*, 2 (4), 50-59. (In Persian)
- Eckbo, G. (1969). *The Landscape We See*. McGRAW-HILL BOOK COMPANY, New Yor.
- Farlex Inc. (2011). The Free Dictionary." <http://www.thefreedictionary.com/quality+of+li> Fe (accessed 4/20/2011).
- Foroutan, M., Kakhki Artist, M., & Rezaei M. K. (2013). An Environmental Lifecycle Assessment Method in Commercial Complexes and Shopping Centers. *Seven Hessian Urban Research*, 2 (6). 65-76. (In Persian)

- Gibson, K., Cahill, A., & Mcky, D. (2010). Rethinking the dynamics of rural transformation: performing different development pathways in a Philippine municipality. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 35 (2), 237-250.
- Hamidi, H., & Ismail-Zadegan, N. (2015). Factors Affecting the Performance of Urban Park with Emphasis on Its Performance and Vitality, Case Study, Eller Baghi Park, Urmia City. *Journal of Environmental Science and Technology*. 7 (1), 102-91. (In Persian)
- Hartel, T., Fischer, J., Câmpeanu, C., Milcu, A.I., Hanspach, J., & Fazey, I. (2014). The importance of ecosystem services for rural inhabitants in a changing cultural landscape in Romania. *Ecol. Soc*, 19, Article 42.
- Hoisl, R., Nohl, W., Zekorn, S., & Zö lner, G. (1987). Landschaftsä sthetik in der Flurbereinigung, Empirische Grundlagen zum Erlebnis der Agrarlandschaft. Materialien zur Flurbereinigung, Heft 11. Bayrisches Staatsministerium fü r Ernä hrung, Landwirtschaft und Forsten, Mü nchen.
- Hunziker, M. (2000). Einstellungen der Bevö lkerung zu mö glichen Landschaftsentwicklungen in den Alpen, Eidgenö ssische Forschungsanstalt WSL, Birmensdorf, Switzerland.
- Jacobs, J. (2007). The Life and Life of American Major Cities. Translator, Hamid Reza Parsi and Arezoo Aflatooni, Tehran. Institute of Publications and Printing of Tehran University.
- Jung, H. J., & Ryu, H. J. (2015). Sustaining a Korean Traditional Rural Landscape in the Context of Cultural Landscape. *sustainability open access*, 7, 11213-11239, www. mdpi. com/journal/sustainability. Doi: 10.3390/su70811213
- Kokobi, L., Izadi Kharameh, H., Abdollahi, R., & Soleimani, R. (2012). Collective Life in Green Public Space, an Attitude toward Social Cultural Diversity Using Space; a Case Study of Linear Park in Shiraz High School. *Urban Research and Planning*, 3 (11), 114-97. (In Persian)
- Lakhaee, H. A., Ansari, H., & Kheyrikhah, S. (2014). A Study of the Natural and Historical Rural and Versatile Landscape Approach to the Sustainable Development of Rural Tourism for the Conservation of the Environment, The 2nd National Conference and the Specialty of Environmental Research in Iran, Hamedan, Shahid Mofattah Azad University, August 16, 1-22. (In Persian)
- Landry, Ch. (2000). Urban vitality: A New source of Urban Competitiveness. *Prince Claus Fund Journal*, ARCHIS issue 'Urban Vitality/Urban Heroes.
- Liu, Y. (2007). Rural transformation development and new countryside construction in eastern coastal area of china. *Acta geographica sinica*, 62, 563-570.
- Lynch, Q. (2002). *City theory Translation by Seyyed Hossein Bahreini*. Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Majedi, H., Rezaei, M. M., Mansouri, E. (2014). Recognition of the cognitive function of public spaces in terms of identity, case study, Nazi-Abad and Mehran neighborhood of Tehran. *Quarterly journal of cultural research of Iran*, (4) .61-39. (In Persian)
- Malek-Husseini, A., & Dorkhi, M. M. (2010). Design and fitting of rural furniture. *Geography Quarterly Zagros Outlook*, 2 (6) .163-151. (In Persian)
- Martin, B. (2005). Creation of neighborhoods and places in the human environment, Mooram, Shahrzad Faryadi and Manouchehr Tayban, Tehran University Press. (In Persian)
- Meeus, J.H.A., Wijermans, M.P., & Vroom, M.J. (1990). Agricultural landscapes in Europe and their transformation. *Landsc. Urban Plan*, 18, 289-352.
- Paumier, CY. (2007). *Creating a Vibrant City Center (ULI) Urban Land Institute*. Washington. D.C
- Rafiean, M., Saifai, M. (2005). Urban Public Spaces. *Quality Review and Evaluation, Fine Arts Magazine*, University of Tehran, 23, 1-16. (In Persian)
- Saeedi Mofrad, S., Hanaini, T., Dorofaremarzi, M. & Ahmadi Rastegar, A. (2015). The Effect of Urban Green Landscape on Promoting Quality of Life (Case Study: Sajjad neighborhood of Mashhad). Seventh National Conference on Urban Planning and Management with

- Emphasis on Urban Development Strategies. 20 and 21 November 1394. Mashhad Holy. 1-18. *(In Persian)*
- Saleh, M., & Eben, A. (2002). A transformation in the vernacular landscape of highlands of southwestern Saudi Arabia. *International Journal of Environmental Studies*, 59 (1), 33-58.
- Saleh, Mohammed A. Eben. (2001). Environmental cognition in the vernacular landscape: assessing the aesthetic quality of Al-Khalaf village, southwestern Saudi Arabia. *Building and Environment*, 36, 965-979.
- Selman, P. (2012). *Sustainable Landscape Planning: The Reconnection Agenda*; Routledge: Oxon, UK, (2012). Vanslebrouck, I., & Huylenbroeck, G.V. *Landscape Amenities: Economic Assessment of Agricultural Landscapes*; Springer: Dordrecht, the Netherlands, 2005.
- Seong, J.I. (2005). *a Study on Rural Landscape Management and Policy Directions*. Korea Rual EconomicInstitute: Seoul, Korea, 2005.
- Sirtpaipur, M. (2008). *Pathology of Rural Architecture: Going to the Desirable Location*. Tehran: Publication of the Islamic Revolutionary Housing Foundation. *(In Persian)*
- Soliva, R., et al. (2008). Envisioning upland futures: Stakeholder responses to scenarios for Europe's mountain landscapes. *Journal of Rural Studies*, 24 (68), 56-71.
- Stockdale, A., Barker, A. (2009). Sustainability and the multifunctional landscape: An assessment of approaches to planning and management in the Cairngorms National Park. *Land Use Policy*, 26, 479-492.
- Taghvi, H. (2013). Rural landscape and natural environment payments. *The Journal of Housing and the Environment of the Village*, 32 (143), 15-38. *(In Persian)*
- The leader of the Attars, F. (2014). Lighting and Its Role in the Liveliness of Urban Spaces, Case Study: Valiasr St. Tabriz. Sixth National Conference on Urban Planning and Management with emphasis on the components of the Islamic city. Azad University of Marand Branch, 1-15. *(In Persian)*
- Tveit, M.S. (2009). Indicators of visual scale as predictors of landscape preference; a comparison between groups. *Journal of Environmental Management*, 90 (9), 2882-2888.

How to cite this article:

Einali, J., Bouzarjomehry, K., Nazari Sheikh, M., Dehbanzad, A., roumiani, A. (2017). On the Analysis of the Role of Public Spaces in Improving the Vitality of Villagers (Case Study: Aleshtar County's Villages). *Journal of Studies of Human Settlements Planning(JSHSP)*, 12(3), 619-639.
http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_535791_en.html

On the Analysis of the Role of Public Spaces in Improving the Vitality of Villagers (Case Study: Aleshtar County's Villages)

Jamshid Einali

Assistant Professor, Department of Geography & Rural Planning, Zanjan University, Zanjan, Iran

Khadijeh Bouzarjomehry

Associate Professor, Department of Geography & Rural Planning, Ferdowsi University Of Mashhad, Mashhad, Iran

Massoumeh Nazari Sheikhi

M.A. in Geography & Rural Planning, Zanjan University, Zanjan, Iran

Akbar Dehbanzad

Ph.D Candidate, Geography & Rural Planning, Isfahan University, Isfahan, Iran

Ahmad Roumiani*

Young Researchers and Elite Club, Khoramabad Branch, Islamic Azad University, khoramabad, Iran

Received: 18/12/2016

Accepted: 25/10/2017

Extended Abstract

Introduction

Today, rural landscape is considered as one of the characteristics, cultural and traditional diversity and its interaction between natural and human environment and between past and present has attracted the attention of many experts (Jung and Ryu, 2015: 11239-11239). The elements of the spatial organization of each region is village and its surroundings which has created a place for the aggregation of social, social and civic life of the villagers and also has created the economic, social and environmental needs and has played an important role in the leisure time of people and their happiness, and by providing desirable and appropriate services, it provides a suitable platform for service activities, such as favorable and leisure facilities, background to the progress and development of public spaces. On the other hand, it provides a place for life and vitality, so that the importance of vitality in the village is considered important, because the vitality of a village, following its own dynamism and feeling of belonging, provides vitality to people that requires a healthy life with high quality

Methodology

The sample area in this study is the villages of Aleshtar county, which according to the changes made in the villages' perspective, sample villages were selected. A total number of 8 villages were selected as samples and were identified in the GIS environment. Data collection was done through two methods including documents (Theoretical and spatial and descriptive data of villages) and field study with questionnaire technique as closed questions in the form of a Likert spectrum (five spectrums from very low to very high). Validity of the questionnaire in rural landscape and rural vitality criteria were obtained with Cronbach's alpha coefficient 0.784 and 0.763, respectively. After analyzing the gap in the area, effective factors were identified. At first, the share of each index of the factors constructing effective factors in public spaces was determined from the viewpoint of the people and the mean statistical method was determined and then, in order to determine the level of desirable situation, statistical tests (Regression,

* Corresponding Author:

roumiani.ah@mail.um.ac.ir

Friedman and Factor Analysis) were used. The sample population of this study is considered at the household level of the villagers. So that their number is more than 1265 households. Using Cochran's formula, 258 questionnaires were randomly distributed among rural households. The analytical unit in the study were also the heads of the families.

Result and Discussion

Today, public spaces such as streets, squares and communication nodes have a valuable place in rural planning and design. This is due to the impact of these spaces on the cultural and social aspects of the villages and as a result of the production of social capital. Meanwhile, the public spaces of the villages because of their particular nature and their function in the spatial and physical structure of the villages, as well as the semantic and subjective reproduction of a rural public space are of the most effective spaces of a village in the minds of local people. Therefore, the objective of this study is to analyze the role of effective factors in public spaces in order to improve the vitality of villagers in the villages of Aleshtar county and is following the answer to the above question which were answered Friedman's tests and factor analysis and regression. The descriptive findings of the questionnaire showed that in terms of the characteristics of the age of the respondents, people aged 21-30 years old with frequency 139, was dedicated 53.9% more respondents. In terms of education, the option of having a master of diploma and higher, with a frequency of 90 and 34.5% and in terms of marital options, 126 respondents with the highest rate of 48.8% were dedicated the highest responses. Research findings showed that the aesthetic, semantic-perceptual and functional-activity measures each ranked was dedicated 79.52, 1.2 and 0.69 ranking respectively. Factor analysis findings also showed that the first factor, i.e., the perceptual image and the sixth factor, i.e., social interactions had been dedicated the highest share and the lowest share in explaining the total variables, respectively. In total, 6 factors identified by the locals have been able to explain the rate 526.640 percent of the total variance of the variables.

Conclusions

Research findings showed that the aesthetic, semantic-perceptual and functional-activity measures each ranked was dedicated 79.52, 1.2 and 0.69 ranking respectively. Factor analysis findings also showed that the first factor, i.e., the perceptual image and the sixth factor, i.e., social interactions had been dedicated the highest share and the lowest share in explaining the total variables, respectively. In total, 6 factors identified by the locals have been able to explain the rate 526.640 percent of the total variance of the variables. Also, the study of regression fit model shows the positive effect of effective factors of general spaces on increasing the quality of vitality of villagers to 0.723 which indicates the relationship between the role of public spaces and factors in improving the vitality of villagers among sample villages. Therefore, solutions can be proposed with these methods to improve the services of public spaces in order to improve the quality of vitality in the studied area:

1. The authorities provide the context for the needs of people in public spaces and consider it as a way to improve the quality of people's vitality.
2. Attention to the most important factors in public spaces in improving the quality of vitality of villagers and providing the necessary grounds for expanding services in villages in order to increase the quality of vitality

Key words: General Spaces, Rural Services, Quality of Vitality, Aleshtar County